

DIANA DENISA ȚICALĂ¹, ROMÂNIA

Culesul mălaiului, *Clăca de cules și desfăcat* în Coruia, Țara Chioarului

Luna lui Brumărel este cunoscută în satul tradițional ca fiind momentul în care natura îi răsplătește omului munca de peste an. În satele Maramureșului oamenii încă mai cultivă pământurile și cresc cu drag animale cărora le pregătesc bucate pentru iarnă. Tarlalele de porumb sunt printre cele mai întâlnite culturi. Odinioară, munca țăranului român era condiționată într-o măsură mult mai mare de starea vremii, mai ales atunci când vorbim despre activitățile în aer liber.

Mălaiul era cereala de bază căci era deopotrivă hrană pentru om și pentru animale. Dacă vremea era prielnică, pe la Sângeorz (Sfântu Gheorghe) și nu mai târziu de Constantin și Elena, se semăna mălaiul, iar în preajma lui Dimitrie se culegea. Claca, această practică veche, reprezintă o formă de întraajutorare cu un profund caracter social și economic. În funcție de suprafața de teren cultivată și de nevoile familiei pentru care *se făcea claca* sau care *organiza această clacă* varia numărul de participanți. Spun „*pentru care se organiza*” deoarece unele clăci erau organizate de localnici pentru o familie nevoiașă sau pentru văduve și orfani, acolo unde culesul mălaiului presupunea o activitate destul de greu de realizat. Claca „*organizată de familie*” era întâlnită în rândul familiilor mai înstărite care datorită suprafeței mari cultivate aveau nevoie de ajutorul celorlalți, dar care își permiteau să răsplătească clăcanii cu bucate alese, băutură și chiar cu ceteră. Claca de familie, la care participau membrii familiei, rudeniile foarte apropiate și câțiva localnici pe post de *clăcani*, avea răsplătă din partea familiei pentru care se presta munca. Acest tip de clacă presupunea ca, cei care au fost ajutați să îi răsplătească pe clăcani cu aceeași muncă, subliniind faptul că acest ajutor nu era unul unilateral. Mai exact dacă un membru dintr-o familie a făcut o zi de clacă de cules mălai și la el va merge tot o persoană care va presta aceeași muncă. Una dintre formulele pentru o astfel de invitație suna cam așa „*Ziua bună, face-i bine să-mi vii pă mâni în clacă la mălai pe holda ceie ce o am la râu? Că ți-oi vini și io când îi culeje mnetă, o când ți-a fi hia să-ți ajut orice*”.

De cele mai multe ori, atunci când timpul permitea și clăcanii erau suficienți cât să acopere toată suprafața terenului, în urma culegătorilor venea o femeie care tăia cu secera pănuși pe care le aduna grămadă, formând astfel un mănunchi numit jup. Jupul era legat fie cu mohor (o funie confecționată din buruiana crescută între șirele de mălai), fie cu nuiiele galbene (nuiiele de răchită care aveau o elasticitate ridicată și care permiteau această

¹ Referent la Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale „Liviu Borlan” Maramureș.

întrebuințare). Mai mulți jupi se așezau pe verticală cu sticul în sus și formau un *popă* din jupi de pănuși care se aseamăna cu un cort în formă de con. Acest *popă* era pe de o parte o formă de păstrare a pănușilor care reprezentau hrana animalelor, asemănătoare unei făcături [claie de fân], cât și pe post de loc de depozitat *pepini* [dovleci] sau ludăi întrucât în interiorul acestuia, frigul și animalele sălbatice nu pătrundeau atât de ușor. Aceste pănuși erau hrana animalelor pe timpul nopții, iarna având nopțile mai lungi iar nutrețul nu era mereu suficient oamenii completau hrana vacilor, a cailor și chiar a oilor cu pănuși. *Jupii* de pănuși au folosit și drept învelitoare pentru anexele gospodărești la fel ca și paiele cerealelor.

Claca avea un caracter social deoarece este o formă de socializare, de comuniune, munca devenind o plăcere. În cadrul acesteia oamenii dezbăteau probleme cotidiene de natură economică, politică, socială, întâmplările din sat sau din lume, își spuneau necazul ori bucuria și se sfătuiau în diverse privințe. Munca era mult mai ușoară redistribuită unui număr mare de muncitori, fapt ce facilita ducerea la bun sfârșit a activității într-un timp mai scurt și fără prea mare efort.

Gazda gospodăriei pregătea mâncăruri mai alese și băutură pentru a-i răsplăti pe cei care au răspuns invitației de a lua parte la această muncă. Printre bucate se număra „*ceva de îmbucat după o gură de horincă*” [ce am numi astăzi aperitiv] și aici putem aminti slănină, cârnați, ouă fierte, jumări și *pită* [pâine] de mălai, în vremuri mai îndepărtate sau de grâu mai aproape de zilele noastre. Pe lângă acestea, se mai făcea o zamă (poprici umplute [ardei umpluți], mazăre cu ciont [ciorbă de fasole cu afumătură] sau picoci cu lapte [ciorbă de cartofi]), la care se mai adăugau la gazdele mai înstărite plăcinte, pancove [gogoși] sau cozonac.

Mălaiul era cules fie *desfăcat* [pănușea era dată jos de pe cucuruz pe holdă] fie cu *tătu* [cucuruzu doar rupt de pe știuleți cu tot cu pănușeie], acest lucru fiind condiționat și de starea vremii și de timpul de lucru și numărul clăcanilor. În cazul mălaiului *strâns cu tătu* urma o altă clacă, *Claca de Desfăcat mălai* care se făcea seara în șura gazdei. Serile lungi de toamnă adunau un număr semnificativ de vecini și rudenii care în timp ce munceau dezbăteau întâmplări, depăneau amintiri, spuneau povești reale sau cele care o aveau în rol principal pe Fata Pădurii, pe Omul Nopții sau Călcatu în urmăre. Și la această clacă gazda pregătea *ceva de îmbucat* [pâine unsă, pancove, ciurigăi, cozonac] și băutură și mai aducea și un ceteraș dacă avea posibilități sau dacă vreun membru al familiei avea această îndeletnicire.

Depozitarea mălaiului se făcea de obicei pe pod pentru a se păstra, însă în satul Coruia gospodarii își confecționau cotărți (numite și coșteie, coșarcă) la început din nuiele împletite, apoi din lețuri și mai târziu din material feros pentru a păstra mălaiul ținând cont de nevoia acestuia de a fi ventilat.

Cultivarea pământului și creșterea animalelor este încă o activitate întâlnită în rândul locuitorilor satului Coruia însă, într-o formă mai modernă. Terenurile sunt arate și semănate mecanizat, omul ușurându-și foarte mult munca. Săpatul culturilor, cum este porumbul, se face cu unelte agricole moderne, iar culturile de cele mai multe ori nu sunt bio deoarece

Clacă; foto: colecția CNIPT Târgu Lăpuș

fermierii moderni care succed țăranul român de odinioară pun accentul pentru producție, utilizând astfel tratamente și semințe certificate. Mai sunt întâlnite într-un număr foarte restrâns culturi bio cu *mălai din bătrâni*, cultivate pe suprafețe foarte mici, pentru uz familial, suprafețe pe care erau cultivate și fasole, dovleci și ludași și care mai sunt săpate manual cu ajutorul familiei sau a rudeniilor.

Claca de dus gunoi

Cultivarea pământului mergea mână-n mână cu creșterea animalelor. Activitățile ciclice din viața țăranului includeau pregătirea terenului an de an, pământ din inima căruia vor ieși cele necesare pentru hrana familiei și a animalelor din gospodărie. Lucrul pentru gospodari nu înceta niciodată, pe când se încheia recoltatul cerealelor și terenurile erau curățate de resturile vegetale ale culturilor anterioare, venea înghețul și apoi mantia albă care acoperea ogorul. Odată înghețat bine, începeau clăcile de dus gunoi. Dobașul satului dădea de știre că un anume gospodar organizează „clacă la purtat gunoi”: „Să dă de știre că Văsălica a lu Mitru de pă Lău sâmbătă după-amniază vre să poarte gunoi în Cărbunărești”. Având în vedere faptul că unii oameni nu aveau suficient bălegar pentru terenurile pe care le lucrau, erau nevoiți să facă „zi de clacă” la unul care avea mai multe animale și bălegar

suficient încât să îl răsplătească pe cel care îl ajuta la lucru, cu o căruță sau o sanie de bălegar pe care i-o ducea pe terenul lui. Astfel, potrivit manuscrisului lăsat de învățătorul Mare Teodor din satul Coruia, claca de dus bălegar înainte de cel de-al doilea război mondial (adică înainte de 1939) se făcea cu ceteră: „Respectivul om angaja un muzicant, să cânte toată noaptea. Participanții erau serviți cu o masă bogată și țuică, vin etc.. În timpul mesei muzica acompania clăcașii la cântece și doine. După terminarea mesei, participanții dansau până în ziua următoare.”

În perioada postdecembristă, înainte ca tractoarele și noile utilaje agricole moderne să intre în viața țaranului român, clăcile de gunoi se făceau și pe împrumut, adică te ajut să mă ajuți și tu pe mine nu pentru „o cărare de gunoi”, iar munca era răsplătită cu mâncare și băutură, muzica fiind foarte rar întâlnite la astfel de clăci. Clăcile se organizau în lunile ianuarie, februarie, ca o primă activitate agricolă după perioada de hodină cuprinsă între Sărbătoarea Nașterii Domnului și a Anului Nou. Unele terenuri erau acoperite cu gunoi încă din toamnă, în special cele cultivate cu lucernă sau trifoi ca o formă de protecție împotriva turmelor de oi sau a animalelor sălbatice, care păscând cultura în toamnă, riscău să o distrugă și aceasta să nu mai ofere randamentul maxim în primăvară. Se mai ducea gunoi devreme pe „răturile” ce urmau a fi sparte din toamnă pentru semănăturile de toamnă (grâu, orz, orzoaică, tricală), iar pentru cele ce urmau a fi arate abia în primăvară se ducea gunoi în ianuarie-februarie. Aceste luni erau prielnice și datorită faptului că gunoiul era transportat cu sania trasă de cai ori boi, dar și pentru faptul că stând pe teren avea timp să înghețe să se fărâmițeze iar odată cu topirea zăpezilor, în primăvară, „mustul” din acesta să intre în inima pământului fiind astfel un îngreșământ foarte bun pentru culturile viitoare.

Clăcanii se adunau la casa gazdei de unde încărcău cu „furci cu patru coarne” gunoiul adunat în spatele grajdului, pe care tot ei îl descărcau pe holde fie în grămezi (atunci când se dorea să mai putrezească), fie împrăștiat cuprinzând întreaga holdă cu un strat semnificativ. Astăzi, în satul Coruia gunoiul este transportat cu miguri trase de tractoare moderne, mai rar în gospodăriile mai mici oamenii mai încarcă manual pe remorci și descarcă manual. Din claca de altă dată se mai păstrează masa dată de gazdă și poveștile despre „cum era odată”, dezbaterile politice și despre întâmplările din sat sau țară. Încă le putem numi clăci deoarece mai adună 2-3 vecini ori rude și este una dintre muncile specifice bărbaților. Munca fiind mai grea și solicitantă aici se reunesc în principal bărbații, femeile rămânând acasă cu gospodăria (animale, curățenie, mâncare și copii).